

Edgar Allan Poe
Crni Mačak

e-Lektire
lektire.skole.hr

Edgar
Allan
Poe

Crni mačak

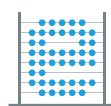
s engleskog prevela
Ana Mikačić

e-Lektire
lektire.skole.hr

CARNET

e-Škole

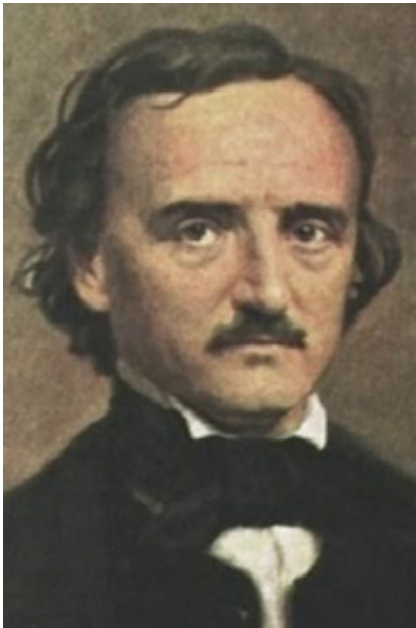
USPOSTAVA SUSTAVA RAZVOJA
DIGITALNO ZRELIH ŠKOLA
(PILOT PROJEKT)

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije:
www.strukturnifondovi.hr

Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNET.

Sadržaj

Edgar Allan Poe.....	4
Prije čitanja.....	9
Crni mačak.....	10
Metodički instrumentarij.....	17
Poticaji za daljnji rad	20
Impresum.....	23

Edgar Allan Poe

Boston, SAD, 19. siječnja 1809.

- Baltimore, 7. listopada 1849.

Obitelj Edgara Poea bila je jedna od poznatijih u Baltimoreu u Americi tijekom osamnaestoga stoljeća. Djed mu je bio general u ratu za nezavisnost. Otac David zaljubio se u prelijepu glumicu Elizabethu Arnold, oženio je i s njom putovao po glavnim gradovima Sjedinjenih Američkih Država. Zajedno su glumili u kazališnim predstavama. Na jednoj od tih turneja maleni Edgar (rođen 1809.)

izgubio je oba roditelja, zatekavši se s još dvoje braće u gradu Richmondu, u neimaštini i bijedi. Usvojio ga je bračni par Allan, imućni trgovački par koji nije imao djece, i odgojili su ga kao svoga sina. Od tada se zove Edgar Allan Poe. Podaci o njegovom životu dosta su tajnoviti i ponekad suprotni. Očuh i maćeha povelili su ga u Englesku i tamo dali na školovanje, ali nije sigurno jesu li i oni tamo tada živjeli, ili su ga ostavili u internatu. S devetnaest godina vratio se u Richmond i nastavio školovanje u Americi. Počeo je studirati, ali je isključen sa studija zbog kockarskih dugova koje nije mogao platiti. Potom je upisan na West Point (američku elitnu vojnu akademiju), ali ni tamo nije ostao dugo. Pomajka mu je umrla, posvađao se s očuhom, a ovaj ga je razbaštiniio. Potom je Edgar morao živjeti isključivo od vlastitih sredstava. Godine 1827. javio se u vojsku kako bi imao od čega živjeti, pa je u artiljerijskome puku počeo smišljati ideje za svoje priče i pjesme. Ni tamo nije ostao dugo. Živio je u velikoj bijedi dok se 1832. nije javio na dva književna natječaja – za najbolju priču i pjesmu. Pobijedio je i na jednome i na drugome! Vidjevši kako je Edgar talentiran, književnik John Pendleton Kennedy koji je bio u povjerenstvu za nagradu predstavio ga je pokretaču časopisa *Southern Literary Messenger* kojemu je bio potreban pomoćnik. Tako je Edgar Allan Poe sa samo dvadeset i tri godine postao urednik rečenoga časopisa. Zahvaljujući njegovim pričama, esejima, pjesmama i živahnim i pametnim kritičkim člancima o knjigama, čitatelji su bili oduševljeni časopisom koji počinje izlaziti 1834. Sada mu je, uz njegov veliki spisateljski talent, dobro poslužilo vrsno temeljno obrazovanje koje je dobio u najranijoj mladosti. Radio je za časopis *Southern Literary Messenger* osamnaest mjeseci, s pristojnom plaćom koja ga je ponukala i da se oženi za djevojku koju je volio. Za to vrijeme broj pretplatnika na časopis porastao je od 500 na 3500! Predao se novinarskom, kritičarskom i književnom

radu. Neko je vrijeme sređeno živio, dok nije došlo do svađe s osnivačem časopisa, i otkaza na poslu.

Francuski pjesnik Charles Baudelaire o sljedećem razdoblju Poeova života kaže: *Otađ mi vidimo nesretnika kako premješta svoj šator kao nomad u pustinji i postavlja oskudni dom u glavnim mjestima Sjedinjenih Država*. Ne treba riječ »šator« shvatiti doslovno, ali svakako je Poeova nemirna i neobuzdana narav zaslužna za nedaće i neimaštinu koji su ga pogodili. Umire mu supruga od tuberkuloze, a on se povremeno predaje alkoholu. Do 1840. objavljene su mu *Tamerlane i druge pjesme* (1827.), *Pripovijetke kluba Folio* (1832.), *Rukopis pronađen u boci* (1833.), za koji je dobio i novčanu nagradu, te *Groteskne pripovijesti i arabeske* (1840.). Pišući kritike koje nisu bile blage već vrlo oštre, zamjerio se mnogim uglednicima, pa mu je to kasnije dodatno otežavalo život.

Posebno su ga zanimali svjesno, predsvjesno i nesvjesno, te psihologija zločinaca i ljudi koji se ne bi mogli nazvati razumnima. Kriminalističku novelu *Umorstva u Rue Morgue* objavljuje 1841., a i neke druge pripovijesti imaju tu karakteristiku. *Crni mačak* govori o zločinu čovjeka koji ima osobine sadista i mazohista; *Pad kuće Usher* o nekome tko je svjedočio bolesnim stanjima prijatelja previše izoštrenih osjetila, i neobičnim obredima koji na kraju tog prijatelja odvođe u ludilo; *Jama i njihalo* o načinima inkvizitora da muče svoje zatvorenike; *Maska Crvene Smrti* o pokušaju manje skupine ljudi da pobjegne od kuge tako što će se izolirati u jednome dvorcu od ostaloga svijeta i prepustiti se slavljinama i užiticima... Smatra se začetnikom kriminalističke (detektivske) novele i začetnikom priča strave.

Budući da je Poe smatrao da pjesme ne smiju biti jako dugačke, kako se zanos njihova nastajanja ne bi rasplinuo, književnica i kritičarka I. Sekulić napisala je: »Poeziju je Edgar Allan Poe čuvao kao neki eliksir. A kad bi došla opsesija mračnih, kaotičnih nemira, išao je u pripovijetku.«

Knjiga *Gavran i druge pjesme* (1845.) jedna je od najpoznatijih i najčitanijih u njegovu opusu. Zloslutni dolazak velike crne ptice u spisateljev stan zapravo je proročanstvo kako nikada neće prežaliti i prebrođiti izgublenu ljubav. Pjesme su mu obično tužnoga i tragičnoga ugođaja. Osim dosad navedenih djela, objavljene su mu i sljedeće knjige: *Pripovijesti* (1845.), pjesma u prozi *Heureka* (1848.), putopisni roman *Pustolovine Gordona Pima*. U njemu do u najmanju sitnicu i vrlo realistično prikazuje brodolomne i pomorske pustolovine sve do osvajanja Južnoga pola, kao i doživljaje vezane uz domoroce, na raznim paralelama i meridijanama. Ono što je tipično Poeovsko: istraživanje i promišljanje funkcioniranja ljudske svijesti u graničnim i šokantnim situacijama. S time u vezi je i jedna od najslavnijih pripovijedaka Edgara Allana Poea s naslovom *U dubinama Malstrema*. Pripovjedač (istovremeno i lik) iznosi kako je s dva brata dospio u grotlo ogromnoga vira koji se, dubok poput nepreglednog ponora, otvorio nad njihovom lađom u Sjevernome moru. Na istome tome mjestu, na kojemu su nestala njegova braća, a on se uspio održati na životu zdravom logikom i očajničkom odlukom da se ne preda, nešto kasnije podivljala centripetalna sila se smiruje, ponor nestaje i ispunjava ga more koje se

ziba nevino i glatko – kao da se maločas ništa strašno nije dogodilo. Jedino svjedočanstvo vidljivo je na glavi glavnoga lika: njegova kosa, dotad crna, postala je potpuno sijeda. Poe poručuje da se treba boriti do posljednjeg atoma snage, premda su sile koje nam prijete posve nemjerljive, zastrašujuće jače od svega što možemo zamisliti.

Držao je predavanja u različitim gradovima o stvaranju poezije (*Princip poezije*, rasprava objavljena 1848.) i umjetničke kompozicije u književnosti (*Filozofija kompozicije*, predavanje objavljeno 1846.). S obzirom na njegove kritičke zapise o onodobnoj književnosti, smatra se da je utemeljio i analitičku kritiku.

Zanimljivo, kao da je svojim pričama strave Edgar Allan Poe predvidio i vlastiti kraj. U priči *Crni mačak* pisac na jednome mjestu uzvikuje »Ima li veće bolesti od alkohola!« Tijekom putovanja iz Richmonda prema New Yorku, 5. 11. 1849. susreo je predstavnike neke stranke koji su nagovarali ljude da glasuju za njih na predstojećim izborima. U to ime su, prema običaju, nudili i besplatnu alkoholnu okrjepu. Edgar A. P. se zadržao malo predugo u razgovorima s njima. U svitanje je na cesti netko slučajno ugledao gotovo beživotno tijelo, napušteno od svih. U džepovima nije bilo ni isprava ni novčanika. Nedugo pošto je nesretnik odvezen u bolnicu, umro je. Naknadno se ustanovilo da je bila riječ o Edgaru Allanu Poeu.

Zbog toga su ga često nazivali *ukletim pjesnikom*. Bio je još jedan razlog za to: nakon njegove smrti osoba kojoj je povjerio svoju ostavštinu napisala je klevetničku biografiju o njemu kao o lošem čovjeku, pa je trebalo puno vremena kako bi istina izašla na vidjelo. Na hrvatski jezik je prevedena knjiga Petera Ackroyda *Čovjek koji se nije smijao*. Prema nekima riječ je o najboljoj biografiji Edgara Allana Poea ikada napisanoj, pa tko želi može pročitati i doznati više podataka nego što ih donose ova bilješka ili poveznice na internetu.

Poeova djela izuzetno su utjecala na europske pisce devetnaestoga stoljeća, primjerice Charlesa Baudelairea (1821.-1867.) i Stephanea Mallarmeja (1842.-1898.). Od hrvatskih pisaca poštovao ga je i naročito rado čitao Antun Gustav Matoš (1873.-1914.).

* * *

Edgar Allan Poe živio je u razdoblju romantizma, pokreta koji je započeo krajem 18. stoljeća u Njemačkoj. S Francuskom revolucijom 1789. godine, početkom uspona građanske klase, romantičari više ne pišu oduševljeni prosvjetiteljstvom niti u strogim pravilima kakva je propisivao klasicizam. Okreću se emocijama, osobnim doživljajima i slobodi stvaranja. Za to je posebno pogodna novela, vrsta kraćeg proznog djela koje govori o nekom novom događaju koji se priča u intimnijem krugu slušatelja. Omeđena je vremenom i prostorom, a ima manji broj likova. Preteča joj je Giovanni Boccaccio (1313.-1375.) sa zbirkom novela *Dekameron*.

Romantizam se širio ne samo Europom već i Amerikom, pa je obilježio i stvaranje Edgara Allana Poea. Romantičari su voljeli pisati o osobnim temama, mističnom, neobjašnjivim stranama života, zagonetkama. Bile su im zanimljive i daleke kulture, nacionalne i povijesne teme. Edgar Allan Poe stanja svijesti svojih likova posebno precizno i hladno opisuje. Sigurno je poznao Danteovu *Božanstvenu komediju* (oko 1304.-1321.) i njenu prstenastu, discipliniranu strukturu, gotske romane u kojima se uvijek zbiva nešto stravično i tajnovito, književnika Ernesta Theodora Hoffmanna (1776.-1822.), najznačajnijeg njemačkog novelista strave i užasa, romantičara u čijim su djelima ljudi nemoćni pred čudnim i nepoznatim silama koje upravljaju njihovim životima. I u djelima Ludwiga Tiecka (*Pučke bajke*, 1797.) čudne i nepoznate sile upravljaju ljudima koji im se ne mogu oduprijeti. Stoga nije čudno da u središte promatranja dolazi ljudsko podsvjesno i nesvjesno, san, snoviđenja, halucinantna stanja. Sve to često izaziva u čitatelja osjećaj straha, čak i strave. Edgar Allan Poe začetnik je ne samo književne kritike, koju je promicao pišući u časopisima, već i kriminalističke priče.

U ovoj priči glavni lik, zločinac koji se sadistički izživljava nad svojim kućnim ljubimcem i ubija ženu u nastupu nekontroliranog bijesa, govori u prvome licu. Taj postupak pruža jasniji uvid čitatelju u stanje njegove svijesti. Vrhunac psihološkog »seciranja« nastaje kad protagonist priznaje da je okrutno postupio s mačkom koji ga je volio kako bi namjerno počinio smrtni grijeh, jer to će ga kao zločinca »smjestiti izvan dosega beskrajne milosti Najmilostivijeg i Najstrašnijeg Boga« – pa se tako neće morati suočiti s njime. Pisac želi pokazati kako ljudskim ponašanjem često upravlja zloduh nastranosti kojemu je nemoguće izbjeći. Znanje da je nešto zabranjeno činiti upravo draška i nuka čovjeka na zla djela. Čovjek je žrtva te razorne sile. Ovo **stanje čovjeka** je u središtu priče *Crni mačak*, a pojačava ga utjecaj alkohola (»Ima li veće bolesti od alkohola!«). Priča je **kratka** i čita se u dahu, poput trajanja postupka pod utjecajem zloduha nastranosti. Nema kajanja u lika koji je nosi. Crni mačak je biće koje predstavlja ključni poticaj za sva zbivanja, **ključno čvorište radnje**. Promjena u čovjekovom ponašanju događa se s ugrizom mačka, kad počinje nasilje i otkriva se nastranost lika. Tema je zapravo **ljudska psiha**. Neprestano se izmjenjuju realna zbivanja i ona koja se ne čine takvima (nagovještaji da su prvi i drugi mačak u priči u nekoj vezi, da iz nekog razloga uništavaju čovjekov mir, i slično). Sve ove karakteristike u skladnom su jedinstvu, a najveću stravu izazivaju zapravo hladnokrvni komentari glavnoga lika koji zna što čini. On se jednostavno ne može oduprijeti nekoj iracionalnoj sili. Tako biva i na kraju priče kad upozorava istražitelje na mjesto gdje je sakrio leš, iako bi oni otišli i jamačno se nikada ne bi saznalo tko je ubojica. Nije zanemarivo ni da se mačak zove Pluton, u rimskoj mitologiji bog podzemlja.

Poe se ne slaže s mišljenjima nekih romantičara da književno djelo nastaje spontano. Ova priča je zapravo vrlo precizno izvedena u svakome svom detalju. »Stepenice« kojima nas vodi na vrh napetosti, tj. točku s koje će se dogoditi propast glavnoga lika, vrlo su pažljivo smišljene i međusobno povezane: ugriz mačka – prvo nasilje – ubojstvo mačka – pojava drugog mačka – jezoviti neobični znaci – ubojstvo žene – hladnokrvno

skrivanje leša – strašno otkriće. Sve to rezultira snažnim efektom na čitatelja. Zapravo, riječ je o zloduhu nastranosti, ali i zloduhu neumjerenosti (u piću).

Pjesnik Baudelaire će o Edgaru Allanu Poeu reći: »Nitko nije pisao sa više čari o izuzetnome u životu ljudi i prirode; o žestokoj radoznalosti ljudi koji se oporavljaju (...); o priviđenjima u koja se u početku sumnja, da bi uskoro postala uvjerljiva i objašnjiva; o nemogućem koje se nametnulo inteligenciji i vodi je nezadrživom logikom; o histeriji koja otima mjesto volji, o suprotnosti između živaca i duha, i o čovjeku poremećenom toliko da bol izražava smijehom. On ispituje ono što je nestalnije, on odmjerava nemjerljivo i opisuje na podroban i znanstveni način, čije su posljedice užasne, sve ono izmišljeno što lebdi oko čovjeka od živaca i vodi ga k zlu.«

dr. sc. Diana Zalar

Prije čitanja...

- Na portalu e-Lektire za ovo djelo pripremili smo [audiomamac](#). Poslušajte ga, ili pogledajte njegov prijevod na hrvatski znakovni jezik.
- Naslov ove pripovijetke ne ukazuje previše na to o čemu će u njoj biti riječi. Ipak, crni mačak u narodnoj predaji simbol je zle kobi i nesreće.

Jeste li već čuli da je znak nesreće ako vam crni mačak prijeđe preko puta? Predaja potječe još iz srednjeg vijeka, kad se između ostalog smatralo da su crne mačke utjelovljenje đavla i da se u njih pretvaraju vještice. Pronađite neke narodne predaje i praznovjerice koje o tome govore.

- Razmislite o ovim imenicama: *mrzovoljnost, razdražljivost, bezobzirnost, okrutnost*.

Pojasnite njihovo značenje.

Crni mačak

Ne očekujem niti tražim da itko povjeruje u ovu silno fantastičnu, a ipak silno jednostavnu pripovijetku koju kanim prenijeti na papir. Zaista bih bio lud da to očekujem u slučaju kad mi ni vlastita osjetila ne prihvaćaju ponuđeni im dokaz. Pa ipak, lud nisam – a sasvim sigurno ni ne sanjam. Ali sutra mi je umrijeti i danas želim rasteretiti svoju dušu. Neposredna mi je namjera svijetu predočiti, jasno, sažeto i bez popratnih primjedbi, niz običnih svakidašnjih događaja, čije su me posljedice užasnule, izmučile, uništile. Pa ipak ih neću nastojati protumačiti. Dok su za mene bile jezive, mnogima će se činiti više grotesknim no strašnim. Možda se ipak jednom nađe nečiji um koji će moje tlapnje svesti na svakidašnjosti – neki um koji je mirniji, logičniji i stalozeniji od moga i koji će, u okolnostima što ih sa strahopoštovanjem iznosim, opaziti samo običan slijed sasvim prirodnih uzroka i posljedica.

Od djetinjstva bijah poznat po poslušnoj i milosrdnoj naravi. Toliko bijaše istaknuta ta blagost moga srca da je izazivala porugu mojih sudrugova. Naročito sam volio životinje i moji su mi roditelji ugađali nabavkom najraznolikijih mezimaca. S njima sam provodio većinu svog vremena i najsretniji bio kada sam ih hranio i milovao. Ova osobina moga karaktera rasla je zajedno sa mnom, te mi je u mojoj muževnoj dobi bila jednim od glavnih izvora užitaka. Onim čitateljima koji su iskusili ljubav prema vjernom i mudrom psu ne moram se ni truditi protumačiti narav ili silinu užitka koji iz toga izvire. Postoji nešto u toj nesebičnoj i požrtvovnoj ljubavi zvijeri što dopire ravno do srca onome koji je imao prilike iskušati tričavo prijateljstvo i krhku vjernost pukog *Čovjeka*.

Oženih se rano, i s radošću kod svoje žene otkrih narav blisku mojoj. Uočivši moju privrženost kućnim ljubimcima, nije propuštala priliku pribaviti ponajljepše vrste. Držali smo ptice, zlatne ribice, krasnog psa, kuniće, maloga majmuna i *jednog mačka*.

Ovaj potonji bijaše neobično velika i krasna životinja, sasvim crna i zapanjujuće pametna. Govoreći o mačkovoj inteligenciji, moja žena, koja u dnu duše bješe nemalo praznovjerna, često je spominjala ono staro narodno vjerovanje po kojemu su sve crne mačke zapravo prerusene vještice. Ne da je ikad o tome ozbiljno razglabala – i sam spominjem tu okolnost iz prostog razloga što mi je sada iskrsla u sjećanju.

Pluton – to bijaše mačkovo ime – bio je moj najmiliji ljubimac i drug u igri. Samo sam ga ja hranio i on me slijedio kamo god sam se po kući kretao. Tek sam ga s mukom uspijevao priječiti da me i po ulicama prati.

Naše je prijateljstvo trajalo tako nekoliko godina, tijekom kojih su se moja ćud i karakter – djelovanjem onog zloduha Neumjerenosti u ispijanju – korjenito (stid me je i priznati) promijenili na gore. Iz dana u dan postajah sve ćudljiviji, sve razdražljiviji, sve bezobzirniji prema tuđim osjećajima. Dopustio sam sebi da se služim neumjerenim riječima u obraćanju svojoj ženi. Naposljetku sam prema njoj postao i nasilan. I moji su ljubimci, dakako, bili prisiljeni osjetiti promjenu u mojoj naravi. Nisam ih samo zanemarivao, već sam i grubo s njima postupao. Prema Plutonu sam, pak, još uvijek bio sačuvao dovoljno poštovanja koje me obuzdavalno da ga ne zlostavljam onako kao što sam, bez ikakvih obzira, mučio kuniće, majmuna, pa čak i psa, kada bi mi se slučajno, ili iz privrženosti, našli na putu. Ali moja me bolest sve više obuzimala – jer ima li veće bolesti od alkohola? – te je konačno čak i Pluton, koji je sad već ostario te tako postao i pomalo čangrizav – čak je i Pluton počeo trpjeti posljedice moje zle volje.

Jedne noći, vrativši se kući veoma pijan iz neke od lokalnih birtija, učini mi se da me mačak izbjegava. Ščepah ga, a on mi, ustravljen mojom žestinom, zubima zada sitnu ranicu na ruci. Istog časa me obuzme demonsko bjesnilo. Bijah van sebe. Moja nekadašnja duša kao da je naglo odlepršala iz mog tijela, dok je sotonska, rakijom zalijena zloća tresla svaki mišić moga tijela. Iz džepa prsluka izvukoh nožić, rasklopih ga, zgrabih jednu životinju za vrat i namjerno joj iskopah jedno oko iz očne duplje! Rumenim, gorim, drhtim dok zapisujem ovo kletvo zvjerstvo.

Kad sam s jutrom povratio razum – snom odagnavši pijanstvo prethodne razvratne večeri – oćutjeh napola jezu, napola kajanje zbog poćinjenog zloćina; ali, bijaše to u najboljem slučaju tek slabašno i neodrećeno ćuvstvo, koje moju dušu ganulo nije. Ponovno se odah neumjerenosti te uskoro u vinu utopih i posljednju uspomenu na taj ćin.

Maćak se, u mećuvremenu, polako oporavlja. Duplja izgubljenog oka bijaše uistinu zastrašujuć prizor, ali ćinilo se da više ne trpi nikakve bolove. Po obićaju je lunjao kućom, ali je, kao što se i moglo oćekivati, preda mnom bježaio u silnom strahu. Toliko je od mog nekadašnjeg srca preostalo da sam isprva bio rastužen tom oćiglednom nesklonošću stvorenja koje me je nekoć toliko voljelo. Mećutim, taj osjećaj vrlo brzo je ustupio mjesto iritaciji. A tada nastupi, kao da me vodi prema mom konaćnom i nepovratnom padu, duh nastranosti. O ovom duševnom stanju filozofija ne vodi brigu. Pa ipak, kao što sam siguran u postojanje moje duše, tako vjerujem da je nastranost jedan od najiskonskijih poriva ljudskog srca – jedna od onih nedjeljivih osnovnih funkcija ili ćuvstava koji usmjeruju znaćaj Ćovjeka. Tko se nije po stotinu puta zatekao kako ćini zlo ili bedastoću iz prostog razloga što zna da to *ne bi* smio? Ne osjećamo li vjećitu sklonost, usprkos razlozima zdravog razuma, da kršimo ono što je zakon, naprosto zato što poimamo da on to jest? Ovaj duh nastranosti vodio je, dakle, prema mojoj konaćnoj propasti. Bijaše to ona nedokućiva čežnja duše da *samu sebe izjeda* – da vrši nasilje nad svojom vlastitom prirodom – da ćini zlo samo radi zla sama – koja me tjeraše da nastavim i napokon

dokončam zlo koje nanesoh nedužnoj životinji. Jednoga jutra mu posve hladnokrvno nabacih omču oko vrata i objesih ga o stablo; – objesih ga dok su mi suze klizile niz obraze, a srce bilo ispunjeno najgorčim kajanjem, – objesih ga samo *zato* što sam znao da me je volio i da se ničim nije o mene ogriješio; – objesih *zato* što sam znao da time činim grijeh – smrtni grijeh koji će do te mjere ugroziti besmrtnu mi dušu da će je smjestiti – ako je tako nešto uopće i moguće – izvan dosega beskonačnog milosrđa Najmilosnijeg i Najstrašnijeg Boga.

Uvečer toga dana kada počinih ovaj okrutni čin, trgnuo me iz sna povik »Vatra!«. Zavjese oko moga kreveta bijahu u plamenu. Čitava je kuća buktala. S mukom smo moja supruga, sluga i ja uspjeli umaknuti požaru. Šteta je bila potpuna. Sva moja svjetovna bogatstva bijahu progutana, i ja se od tog trenutka prepustih očaju.

Nisam toliko malodušan da bih pokušavao ustanoviti uzročno-posljedičnu vezu između ove katastrofe i onog okrutnog zvjerstva. Samo navodim lanac činjenica – i ne želim ostaviti ni jednu moguću kariku nepotpunom. Dan nakon požara obidoh zgarište. Svi su se zidovi urušili izuzev jednog. Iznimku je predstavljao pregradni zid, ne jako debeo, koji je stajao posred kuće i na kojeg se prislanjalo uzglavlje moga kreveta. Žbuka je na tom mjestu velikim dijelom odoljela učinku vatre – što sam pripisao činjenici da je bila tek nedavno nanesena. Oko ovoga zida okupilo se mnoštvo ljudi i činilo se da mnogi s posebnom pozornošću proučavaju jedan njegov određeni dio. Znatiželju su mi potakli uzvici »Neobično!«, »Neviđeno!« i slični. Primakao sam se i na bijeloj podlozi zida primijetio, kao da je urezan u bareljefu, lik divovskog *mačka*. Dojam je bio izazvan uistinu sa zadivljujućom vjernošću. Oko vrata životinje visilo je uže.

Spazivši ovo priviđenje – jedva sam mogao i pomisliti da bi bilo išta drugo – našao sam se u krajnjem čudu i užasu. Ali napokon mi u pomoć priskoči razmišljanje. Mačka sam, sjetio sam se, bio objesio u vrtu tik uz kuću. Na znak uzbune za požar, vrt se odmah ispunio ljudima – od kojih je netko zacijelo skinuo životinju sa stabla i kroz otvoreni prozor ubacio je u moju sobu. To je, po svojoj prilici, učinio kako bi me probudio iz sna. Urušavanjem ostalih zidova, žrtva moje okrutnosti bila je utisnuta u svježe nanesenu žbuku, nakon čega je vapno, uz pomoć vatre i amonijaka iz lešine, dovršilo portret kakvim ga ovdje ugledah.

Iako sam za tu zapanjujuću činjenicu, ovdje potanko opisanu, odgovornim smatrao svoj um, pa čak i svoju savjest, ona je ipak ostavila dubokog traga u mojoj mašti. Mjesecima se nisam uspijevao osloboditi mačkove utvare; u dušu mi se, u to vrijeme, povratio nekakav polu-osjećaj koji je nalikovao kajanju, ali to ipak nije bio. Išao sam toliko daleko da sam tugovao zbog gubitka životinje, te se oko sebe osvrtao, po onim odurnim birtijama koje sam redovito posjećivao, za nekim drugim ljubimcem iste vrste, pa čak i slična obilježja, koji bi zauzeo njegovo mjesto.

Jedne noći, dok sam onako omamljen sjedio u nekakvoj jazbini više no sramotnoj, pažnju mi iznenada privuče neki crni predmet koji je počivao na vrhu jedne od golemih bačvi džina ili ruma, što sačinjavahu glavni namještaj prostorije. Nepomično sam neko

vrijeme gledao u vrh bačve, i ono što me je iznenadilo bijaše činjenica da ranije nisam na njoj zamijetio taj predmet. Približih mu se i dodirnuh ga rukom. Bijaše to crni mačak – jako velik – velik poput Plutona i u potpunosti mu nalik u svakom pogledu osim u jednom. Pluton nije imao bijele dlake ni na jednom dijelu tijela, a ovaj je mačak imao veliku, premda neodređenu, bijelu mrlju koja mu je prekrivala gotovo cijela prsa.

Kad ga dodirnuh, smjesta ustade, počne glasno prestiti, protrlja mi se o ruku i izgledaše očaran mojim glasom. Ovo, dakle, bijaše stvorenje za kojim sam tragao. Smjesta sam krčmaru ponudio da ga od njega otkupim, ali mačak ne bješe njegov – ništa o njemu nije znao – i nikad ga ranije nije vidio.

Nastavio sam ga milovati, a kada sam se spremio da pođem kući životinja iskaže želju da me prati. Dopustio sam joj, povremeno se saginjući i tapšući je. Kada je stigla kući, smjesta se udomaćila i odmah postala velikim miljenikom moje žene.

Što se mene tiče, jako brzo sam prema mačku počeo osjećati određenu odbojnost. Bilo je to upravo suprotno od onog što sam očekivao, ali – ne znam ni kako ni zašto – njegova očita privrženost ispunjavala me gađenjem i iritirala me. Ovaj osjećaj odvratnosti i iritacije polako je prerastao u gorčinu mržnje. Počeo sam ga izbjegavati; određen osjećaj stida i spomen na prijašnje zvjersko djelo sprječavao me da ga fizički zlostavljam. Nekoliko tjedana nisam ga udario niti mu bilo kako nasilno naudio, ali postupno sam ga počeo promatrati s neizrecivom mržnjom i šutke izbjegavati njegovo ogavno prisustvo, poput kužna daha.

Ono što je nesumnjivo povećalo moju mržnju prema ovoj životinji bijaše otkriće, jedno jutro nakon što sam ga doveo kući, da mu baš kao i Plutonu nedostaje jedno oko. Zbog te je okolnosti, pak, samo još više omilio mojoj ženi, koja je, kako već rekoh, u velikoj mjeri posjedovala onu ljudskost čuvstva koja j i mene nekoć krasila i koja je bila izvorom mnogih mojih najčednijih i najjednostavnijih užitaka.

Unatoč mom zazoru od mačka, činilo se da njegova privrženost meni raste. Slijedio me u stopu s upornošću koju bi čitalac teško pojmi. Gdje god bih sjeo, sklopčao bi se pod mojim stolcem, ili bi mi skočio u krilo, namećući mi svoje odvratno umiljavanje. Ako bih ustao da odem, saplitao bi me se među nogama gotovo me obarajući na tlo, ili bi mi se, zarivši svoje duge i oštre pandže u moju odjeću, uzverao na prsa. Iako sam u tim trenucima čeznuo da ga usmrtime jednim udarcem, ono što me priječilo bilo je, dijelom, sjećanje na moj prijašnji zločin, ali, ponajviše – dopustite da to odmah priznam – posvemašnji užas od te životinje.

Taj užasnut strah nije zapravo bio strah od tjelesnog zla – a ipak, ne znam kako bih ga drukčije odredio. Gotovo me i stid priznati – da, čak i u ovoj zatvorskoj ćeliji, gotovo me stid priznati – da su jeza i užas koje je ta životinja u meni pobuđivala bili pojačani jednim od najluđih priviđenja koje je moguće zamisliti. Moja mi je supruga više puta skrenula pažnju na onu bijelu mrlju na njegovom krznu koju sam već spomenuo i koja je predstavljala jedinu vidljivu razliku između ove neobične zvijeri i one koju sam bio usmrtio. Čitalac će se prisjetiti da ta mrlja, premda velika, u početku bješe vrlo neodre-

đena; međutim, postupno je – i skoro neprimjetno te se moj razum dugo vremena borio da to odbaci kao plod mašte – poprimio surovu jasnoću obrisa. Bio je to sada prikaz jednog predmeta kojeg se grozim izreći – te sam ponajviše zbog toga mrzio tog monstruma, i užasavao ga se, i bio bih ga se riješio da sam smogao hrabrosti – bila je to sad, kažem, slika jedne jezive – jedne sablasne stvari – slika VJEŠALA! – oh, tog sumornog i strašnog oruđa užasa i zločina – oruđa samrtne muke i smrti!

Sada zaista bijah zapao u veći jad od jada svekolikog Čovječanstva. Da mi jedna nerazumna zvijer – čijeg sam sudruga s prezirom umorio – da mi jedna nerazumna zvijer nanese – meni, čovjeku, stvorenom na sliku i priliku Svevišnjeg Boga – toliko nepodnošljiva jada! Jao! ni danju ni noću više ne poznavah blaženstvo spokoja! Tijekom dana, stvorenje me ni na trenutak nije puštalo na miru, a noću sam se, svakog sata, trzao iz snova neizrecive jeze da bih osjetio vrući dah *te stvari* na svom licu, i njenu golemu težinu – utjelovljenu noćnu mòru koju nisam imao snage zbaciti sa sebe – koja mi je vječno ležala na srcu!

Pod pritiskom muka poput ove, i posljednja se slabašna mrvica dobrote u meni predala. Opake misli postadoše mi jedini prisni drugovi – misli beskrajno mračne i podle. Moja uobičajena ćudljivost prerasla je u mržnju svega i svakog, a mojim je naglim, čestim i nekontroliranim izljevima bijesa, kojima sam se sada slijepo prepuštao, moja strpljiva supruga – na žalost! – bila najčešćom i najpokornijom žrtvom.

Jednog me dana pratila po nekakvom kućnom poslu u podrum stare kuće u koju smo zbog bijede bili prisiljeni preseliti. Mačak me slijedio niza strme stepenice i, gotovo me gurnuvši naglavačke, razdražio do ludila. Podigavši sjekiru, i zaboravivši u svojom gnjevu djetinju jezu koja je do tog trenutka obuzdavala moju ruku, zamahnuo sam prema životinji udarcem koji bi je, naravno, na mjestu bio usmrtio da je pao onako kako sam želio. Ali udarac je zaustavila ruka moje žene. Natjeran tim miješanjem u bjesnilo više no demonsko, izvukao sam ruku iz njena stiska i zario joj sjekiru u mozak. Pala je na mjestu mrtva, bez ijednog hropca.

Pošto sam počinio ovo gnusno umorstvo, smjesta sam se, savršeno promišljeno, dao na zadatak da sakrijem truplo. Znao sam da ga iz kuće ne mogu iznijeti, ni noću ni danju, a da se ne izložim opasnosti da me susjedi zapaze. Glavom su mi se rađale razne ideje. U jednom trenutku sam pomišljao da truplo raskomadam na sićušne dijelove i uništim ih vatrom. U drugom trenutku sam mu odlučio u podu podruma iskopati raku. Zatim sam dvojio oko toga da ga bacim u zdenac u dvorištu – ili da ga spremim u sanduk, poput kakve robe, po uobičajenom postupku, te da pozovem nosača da ga odnese. Naposljetku sam se dosjetio nečem mnogo boljem. Odlučio sam ga zazidati u zid podruma – baš kao što su, prema zapisima, i redovnici u srednjem vijeku običavali raditi sa svojim žrtvama.

Za svrhu poput ove podrum je bio vrlo prikladan. Zidovi su mu bili slabo zazidani i netom prije ožbukani grubom žbukom, kojoj je vlaga u prostoriji priječila da otvrdne. Štoviše, u jednom se zidu nalazilo nekakvo ispupčenje, uzrokovano lažnim dimnjakom ili

kaminom, koje je bilo ispunjeno tako da se ne razlikuje od ostalih zidova podruma. Uvjerio sam se da na tom mjestu mogu lako razmaknuti cigle, umetnuti leš i sve ponovno zazidati kao prije, tako da ni jedno oko ne zamijeti ništa sumnjivo.

U toj se računici nisam prevario. Uz pomoć željezne poluge lako sam uklonio cigle, i, pažljivo položivši truplo uz unutarnji zid, u tom položaju ga podupro te uz malo truda vratio zid u prvobitno stanje. Nakon što sam, uza sve moguće mjere opreza, nabavio vapno, pijesak i strune, pripremio sam žbuku koja se nije razlikovala od stare i pažljivo je nanio preko nove naslage cigle. Kad sam završio, osjetih zadovoljstvo učinjenim. Na zidu se ni po čemu nije moglo primijetiti da ga je netko dirao. Smeće s poda sam uklonio s najvećom pomnjom. Pobjedonosno sam se osvrnuo i rekao sam sebi: »Dakle, ovdje, u najmanju ruku, moj trud nije bio uzaludan«.

Sljedeći mi je korak bio da potražim zvijer koja je bila uzrokom tolikoj nevolji, jer sam, napokon, čvrsto nakanio da je umorim. Da sam je mogao susresti u tom trenutku, njezina sudbina bi bila zapečaćena; ali, činilo se da je lukavu životinju uzbunila žestina mog prijašnjeg gnjeva, te se skrila pred mojim trenutnim raspoloženjem. Nemoguće je opisati, ili zamisliti, duboki, blaženi osjećaj olakšanja u mojim grudima izazvan odsustvom te omražene životinje. Nije se pojavila ni tijekom noći – te sam tako barem jednu noć, otkada je stigla u našu kuću, čvrsto i opušteno spavao; da, *spavao*, čak i s teretom umorstva na duši!

Prošao je drugi i treći dan, a moga mučitelja još uvijek nije bilo. Iznova sam disao kao slobodan čovjek. Monstrum je u užasnom strahu pobjegao iz ovih prostora zauvijek! Nikada mi se više neće pojaviti pred očima! Mojoj sreći nije bilo kraja! Krivnja zbog mračnog čina tek me malo uznemiravala. Bilo je postavljeno nekoliko upita, ali na njih sam spremno odgovorio. Došlo je čak i do pretrage – ali, naravno, ništa se nije moglo otkriti. Sretnu budućnost smatrao sam zajamčenom.

Četvrtog dana nakon umorstva u kuću je neočekivano banuo odred policajaca te se ponovno dao na temeljito pretraživanje prostorija. Siguran u tajnost mog skrovišta, nisam ćutio ni najmanju nelagodu. Policajci su mi naložili da ih u njihovoj pretrazi pratim. Pretražili su svaki, pa i najmanji kutak. I napokon, po treći ili četvrti put, spustili se u podrum. Ni jedan mišić nije mi zadrhtao. Srce mi je kucalo smireno poput srca nedužnog spavača. Koračao sam s kraja na kraj podruma. S rukama prekriženima na prsima lagodno sam koračao amo-tamo. Policajci su bili sasvim zadovoljni i spremali su se poći. Radost u mom srcu bijaše suviše velika a da bih ju uspio zatomiti. Gorio sam od želje da izustim barem jednu riječ, iz osjećaja slavodobitnosti, te da ih u svoju nedužnost dvostruko uvjerim.

- Gospodo – konačno sam prozborio, dok su se uspinjali stepenicama – radujem se što sam otklonio vaše sumnje. Svima vam želim zdravlja i nešto više uljudnosti. Zbogom, gospodo, ovo je – ovo je veoma dobro zidana kuća. – (U toj mahnitoj želji da kažem nešto neusiljeno, jedva sam i znao što uopće govorim). – Smijem li reći, *izvanredno* dobro zidana kuća. Ovi zidovi – zar odlazite, gospodo? – ovi zidovi su vrlo masivno građeni. – I

tu sam, iz puke zanesene razmetljivosti, snažno pokucao štapom koji sam držao u ruci, upravo po onom dijelu redova cigle iza kojih je stajao leš moje rođene supruge.

O, neka me Bog zaštiti i izbavi iz kandža Nečastivog! Čim je odjek mojih udaraca utihnuo u tišini, odgovori mi glas iz nutrine groba! – jecaj, isprva prigušen i isprekidan, poput jecaja djeteta, koji je zatim naglo prerastao u dugačak, glasan i neprekinut urlik, posve neprirodan i neljudski – vrisak – bolan krik, satkan od užasa i od likovanja, krik kakav se mogao uzdići samo iz pakla, poput združenog urlika iz grla prokletnika u njihovim smrtnim mukama i zlih duhova koji likuju u tom prokletstvu.

Budalasto je govoriti o mojim vlastitim mislima. Izgubivši ravnotežu, zateturao sam prema suprotnom zidu. Na trenutak je skupina na stepenicama ostala nepomično stajati, u krajnjem užasu i strahopoštovanju. U sljedećem trenutku, tucet snažnih ruku već je rušilo zid. Pao je u jednom komadu. Leš se, sada već znatno raspadnut i oblijepljen zgrušanom krvlju, pojavio uspravan pred promatračima. Na njegovoj glavi, crvenih, razjapljenih usta i s jednim jedinim, rasplamsanim okom, sjedila je ona gnusna zvijer čija me prepredenost namamila na umorstvo, i čiji me izdajnički glas izručio krvniku. Zazidao sam tog monstruma u grobnicu!

Metodički instrumentarij

dr. sc. Vladimira Velički

Razmisli i stvaraj

- U kojem je licu pisano ovo djelo?
- Kakav je glavni lik bio na početku pripovijetke? Što on sam o sebi kaže, kakav je bio u djetinjstvu? Pronađite u tekstu taj dio.
- Glavni junak kaže da su mu se ćud i karakter – djelovanjem onog zloduha Neumjerenosti u ispijanju – korjenito promijenili na gore. O kakvom zloduhu govori?

- Pročitajte sljedeći citat:

»Moja nekadašnja duša kao da je naglo odlepršala iz mojeg tijela, dok je sotonska, rakijom zalijena zloća tresla svaki mišić moga tijela.«

Kako se dogodila promjena u glavnom junaku? Zašto navodi da mu je »nekadašnja duša... odlepršala iz tijela«? Što je u tijelo ušlo umjesto duše?

- Pisac često spominje dušu. Tako je i u ovome citatu:

»Objesih (ga) zato što sam znao da time činim grijeh – smrtni grijeh koji će do te mjere ugroziti besmrtnu mi dušu da će je smjestiti – ako je tako nešto uopće i moguće – izvan dosega beskonačnog milosrđa Najmilosnijeg i Najstrašnjeg Boga.«

Što misli da će se s njegovom dušom dogoditi?

- Kako je moguće da, usprkos tome što je svjestan posljedica, ne može zaustaviti svoj poriv?
- Na koji način u ovome djelu pisac spaja lijepo i ružno, dobro i zlo, stvarno i tajnovito te život i smrt? Navedeno se ujedno i karakteristike ostalih njegovih prozih djela.
- Pogledajte sliku (ili vam je netko može detaljno opisati).

Izvor: [Wikimedia Commons](#)

Gino Severini, Crni mačak, 1910.-1911.

Inspirirana je novelom E. A. Poea *Crni mačak*.

Koje boje slikar koristi? Zašto? Koju simboliku u sebi skriva upravo ova kombinacija boja?

Biste li vi upotrijebili neke druge boje? Zašto?

- Saznajte kakve sve posljedice imaju ovisnosti (alkohol, kocka, droga) na ovisnika i na njegovu okolinu. Proučite podatke o postocima ovisnosti o alkoholu u Hrvatskoj. Koje se mjere poduzimaju protiv ovisnosti?

NAUČI, TO JE VAŽNO

Novela *Crni mačak* nastala je pod utjecajem **ROMANTIZMA**.

Romantizam je umjetnički pravac koji se javlja krajem 18. stoljeća, a vrhunac mu je od 1820. do 1850. godine. Odlike romantizma su odbacivanje ideja racionalizma i klasicizma. Pisci romantizma traže slobodu mašte, invencije i tematike, slobodu i individualizam. Privlači ih takozvana »mračna strana« života, to jest ono nejasno, neugodno, zagonetno. Suprotstavljaju se svim oblicima normiranog stvaralaštva.

Poticaji za daljnji rad

1. Ovo djelo ubraja se u tzv. djela gotske struje. Gotski ili gotički roman ili pripovijetka (izvorno takozvani *Gothic novel*, ili *Tales of Terror*) bila je književna vrsta koja se pojavila u drugoj polovici 18. stoljeća u Engleskoj i osnovna karakteristika joj je prikazivanje strave. Često se opisuju priče nadnaravnog, mističnog sadržaja. Nastao je kao reakcija na racionalistički građanski roman.

Što mislite, zbog koje karakteristike navedenoga nosi ova pripovijetka? Zašto?

Koji se brzi obrati događaju u tekstu?

Stravu, kaže sam pisac, crpi »iz duše, iz njezina zakonita izvora«. Kako biste mogli pojasniti ovu izjavu?

2. Izbor osamnaest najpoznatijih viktorijanskih priča strave autora s engleskog govornog područja, koje je prevela i uredila Andrea Šimunić, pod naslovom *Mora – Viktorijanski horor*, dostupan je na <http://www.strava.online/>, te kao elektronička knjiga na portalu eknjiga.hr (<https://www.eknjiga.hr/product/mra-viktorijanski-horor>) i u drugim e-knjižarama. Zbirka sadrži novele autora kao što su Mary Shelley, Thackeray, Hawthorne, Twain, Doyle, Stevenson, a E. A. Poe zastupljen je svojom prvom pričom iz horor žanra, *Berenika* (1835). Ako ste ljubitelji strave, pročitajte tu i druge priče iz ove zbirke!

3. Universal Pictures napravio je dva filma pod naslovom *The Black Cat*, jedan 1934., a drugi 1941. Za oba filma se navodi da su inspirirani novelom *Crni mačak*, ali nijedan od njih ne ponavlja sadržaj novele i jedina je poveznica s njom prisutnost crnoga mačka. No, elementi ove novele upotrijebljeni su u filmu *Maniac* iz 1934. godine.

Poveznice:

- *The Black Cat* (1934.):

<https://www.youtube.com/watch?v=WFG-IWqBhiQ>

– *The Black Cat* (1941.):

<https://www.youtube.com/watch?v=ARCRpbRAEdo>

– *Maniac* (1934.):

https://www.youtube.com/watch?v=WKh1TQKM_rY

Istražite koje još adaptacije ovoga djela postoje!

4. Poe je važan uzor jednom od najvećih hrvatskih novelista, Antunu Gustavu Matošu (1873.-1914.)

Matoš je napisao: »Poe: da, od njega sam najviše učio, naročito preko Baudelairea.«

Na eLektirama su dostupne sve tri Matoševe zbirke pripovijetki: [Iverje](#) (1899), [Novo iverje](#) (1900) i [Umorne priče](#) (1909).

Odaberite neku od Matoševih »poeovskih« novela (npr. *Miš*, *Camao*, *Lijepa Jelena*, *Put u ništa* ili *Cvijet sa raskršća*) i usporedite djela dva velika književnika. Ako vam se svidio Poe, svidjet će vam se i atmosfera ovih Matoševih pripovijetki!

Recimo, priči [Camao](#), koju je i sam Matoš smatrao za svoju ponajbolju pripovijetku, o fatalnoj, neizbježnoj, kobnoj ljubavi i zločinu iz strasti, ulogu sličnu Poeovom mačku ima – papagaj. *Camao* je na popisu lektire za treći razred srednje škole. [Pročitajte](#) je ili [poslušajte](#).

5. Pročitajte [esej Janka Polića Kamova o Edgaru Allanu Poeu](#).

Janko Polić Kamov (1886.-1910.) taj je kratki članak napisao kao uvod u planirano izdanje prijevoda izabranih priča E. A. Poea, koje međutim nikada nije izašlo, a Kamovljevi su prijevodi izgubljeni.

U svojoj je monografiji *Janko Polić Kamov* (1913) Vladimir Čerina je napisao: »I Polić je volio i prevodio Poea, dokazujući opet time i srodnost sa Poeom...«

Doznajte po čemu su Poe i Kamov srodni u književnom stvaralaštvu i u životu.

6. Poslušajte [zvučnu knjigu Crni mačak](#) u interpretaciji Matka Antovića.
7. Na portalu e-Lektire dostupna su još dva Poeova djela: kriminalistička pripovijetka [Umorstva u Rue Morgue](#) (1841.), jedna od prvih toga žanra, te čuvena poema [Gavran](#) (1845.) u prijevodu Luka Paljetka. Pročitajte ih!
8. Poe je snažno utjecao i na glazbu. Klasični skladatelji kao što su Debussy i Rahmanjinov skladali su pod Poeovim utjecajem, inspirirani njegovom poezijom i pričama, kao i veliki suvremeni američki skladatelj Philip Glass. U modernoj glazbi Poea se može naći u *rocku, punku, heavy metalu...*
 - Pjesmu *Annabel Lee* godine 1957. uglazbio je Frankie Laine, 1963. Jim Reeves, a 1967. glasovita kantautorica Joan Baez.
 - Grupa *Queen* snimila je pjesmu *Nevermore* inspiriranu *Gavranom* 1974. godine.
 - Heavy-metal bend *Iron Maiden* su 1981. godine na drugom albumu *Killers* objavili pjesmu pod naslovom *Murders in the Rue Morgue*.
 - »I veli tada, veli grdi, crni stvor: nevermore« stih je iz pjesme *Radnička klasa odlazi u raj* grupe Haustor (kulturni album *Treći svijet*, 1984.)Poslušajte glazbu koju je inspirirao Poe i dodatno istražite na koje je glazbenike još utjecao!
Više informacija: <https://www.revolvvy.com/page/Edgar-Allan-Poe-and-music>

10. Izvorni tekst pripovijetke *The Black Cat* i engleska zvučna knjiga dostupni su na ovoj poveznici:

[https://en.wikisource.org/wiki/The_Black_Cat_\(Poe\)](https://en.wikisource.org/wiki/The_Black_Cat_(Poe))

Odaberi neke ulomke, primjerice početak ili kraj, i usporedi ih s prijevodom.

Impresum

Naručitelj:**Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET**

Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 500
www.carnet.hr/

Nakladnik:**Bulaja naklada d.o.o**

Radnički dol 8, 10000 Zagreb
tel/fax: +385 1 4822 154
info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Oblikovanje: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Naslovnica: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Motiv na naslovnici: ilustracija Aubreya Beardsleya (1894.–1895.)

Bilješka o autoru i djelu: dr. sc. Diana Zalar

Metodička obrada: dr. sc. Vladimira Velički

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uloženi su maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o., CARNET i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Sva autorska prava na knjigu su pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, kopirati niti na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova dopuštenja.

ISBN: 978-953-328-413-2

Za prijevod: © 2011. Ana Mikačić

Zagreb, 2018.